

CAL 2302 – ENDÜSTRİ SOSYOLOJİSİ

10. Hafta: Çalışma Kültürünün Dönüşümü

UYARI

- Bu bir dinleyici notudur ve lütfen **ders notu olarak değerlendirmeyiniz.**
- Bu slaytlar ilgili ders kitabındaki, 49 – 87 arası sayfaları kapsamaktadır.

Çalışma Kültüründe Dönüşüm

- Yeni üretim biçimleri, sadece organizasyonel yapıları dönüştürmez. Aynı zamanda “çalışma”ya atfedilen anlamları da etkiler.
- Modern çalışma yöntemleri yaygınlığını aynı zamanda “çalışma kültürünün” oluşumuna bağlıdır.
- Örneğin Bauman Fordist üretim sistemlerinin “çalışma etiğinin üretilmesi” olarak tanımlar.
- Dolayısıyla aynı zamanda yapısal koşulların değil, aynı zamanda kültürel dönüşümleri de ifade eder.

Çalışma Kültüründe Dönüşüm

- Çalışma, üretim sistemlerinin toplumsal yerleşiminin tamamlanmasında belirleyen bir faktördür.
- Bu bakımdan esnek üretim sistemlerinin yaygınlaşması aynı zamanda, kültürel faktörlerin dönüşümü ile yakından ilgilidir.
- Esnek çalışma biçimleri, hayat düzenlemesi ve kariyer algıları aynı zamanda bir ideal tip olarak, “kişiliğin” de dönüşmesi anlamına gelebilir.

Modern alışma Kültürü

- Çalışma, “kullanım değeri olan mal ve hizmet üreten her türlü etkinliktir”.
- Ancak çalışmanın bu türde bir anlam ve değer kazanması, sadece modern toplumlara özgüdür.
- Çalışmanın iktisadi bir etkinlik ötesinde, hayatın merkezine yerleşmesi “modern toplum”un bir değeridir.
- Tarih boyunca çalışma, “haz” ve “boş zaman”ın karşıtı olarak bir değere sahiptir.

Modern Öncesi Toplumlarda Çalışma

- Çalışma veya üretme çok sayıda düşünür tarafından temel insani etkinlik olarak görülür. (Marx – Vita Activa)
- Ancak buna rağmen modern öncesi toplumlarda, genellikle çalışma sıradan gündelik hayat faaliyetlerinin birisi anlamına gelir.
- Farklı meslek kategorileri örneğin zanaatkar ve çiftçiler, çalışmaya sadece gündelik ihtiyaçların giderilmesi olarak bakarlardı.
- Örneğin askerler için meslekleri, hayat tarzının ayrılmaz bir parçasıydı ve onurla ilgiliydi.

Modern Öncesi Toplumlarda Çalışma

- Piyasa için çalışmak genellikle toplumun geneli tarafından hoş karşılanan bir durum değildir.
- Geleneksel toplumlarda tüccarlık gibi meslekler aşağılanırdı.
- Onurlu insanların çiftçi yada savaşçı olacağına inanılırdı. Örneğin geleneksel olarak tüccarlık yapan Yahudilere genellikle düşmanca yaklaşılırdı.

Modern Öncesi Toplumlarda Çalışma

- Örneğin Platon için ücretli olmak, doğanın kudretine karşı gelmektir ve aşağılık bir iştir. Ticaret ve çalışma, çıkarıcılık, yalancılık ve bozgunculuk olarak değerlendirilir.
- Daha fazla kazanmak, biriktirmek ve çok fazla çalışmak genellikle aşağılayıcı işler olarak değerlendirilir.
- Çok fazla emek gerektiren işleri yapmak, geleneksel hiyerarşide alt grupların sorumluluğudur. Örneğin kast sisteminde paryalar.

Modern Öncesi Toplumlarda Çalışma

□ Mavi Kanlılar:

Avrupa Aristokrasisinde üst tabakalar, halk kitleleri tarafından “mavi kanlılar” olarak tanımlanmaktaydı. Tarımla uğraşan geniş kitleler günlerinin büyük bir bölümünü güneş altında çalışarak geçirdikleri için yanık tenliyidiler. Aristokratlar ise tersi bir biçimde çok açık ten renklerine sahipti ve derilerinde yüze yakın damarların renkleri hemen fark ediliyordu. Bu farklılık hayat tarzından kaynaklanmakta iken, aristokratların doğal üstünlüğünü pekiştirecek toplumsal bir mit işlevi görmüştür. Sonraları yapılan çalışmalar, bu görünüşün içe kapalı evlilik sistemleri nedeniyle ortaya çıkan genetik bir bozukluk da olabileceğini ortaya çıkarmıştır.

Modern Toplumların Çalışma Etiği İhtiyacı

- Endüstriyel üretim düzeni, çalışmanın süreklilik haline getirilmesine ihtiyaç duyar.
- Endüstri Devrimi'nin ilk dönemlerinde bu tür süreklilikler genellikle zor kullanarak sürdürülmüştür.
- Zira geniş kitlelerin temel amacı ne kadar kazanabilirim değil; aksine günlük ihtiyaçlarımı gidermek için ne kadar çalışmam gerekir sorusuna odaklanmaktır.

Modern Toplumların Çalışma Etiği İhtiyacı

- Weber'in örneğine göre, günlük ihtiyacı 7 DM olan bir çalışan, saat ücreti 3 DM aldığıında günde sadece 3 saat çalışmayı kabul edecektir. Fazla çalışma ve biriktirme için farklı bir kültür gerekecektir.
- Zira “sefalet ücretleri” bu gelişmelerin bir sonucudur.

Modern Toplumların Çalışma Etiği İhtiyacı

- “Çalışmazsan mahvolursun...”
- Bu dönemde birikim ve üretimin önemin kavramış olanlar kendilerini “Aydınlanmış” olarak tanımlamaktadır.
- Kitleler, çalışma üzerinden kurulan dünyanın önemini ve anlamını kavrayamamış sayılıyordu.
- Ancak “çalışma etiği”nin yerleştirilmesi sadece zorlamalara dayanmaz. Kültürel faktörlerin rolü de belirleyicidir.

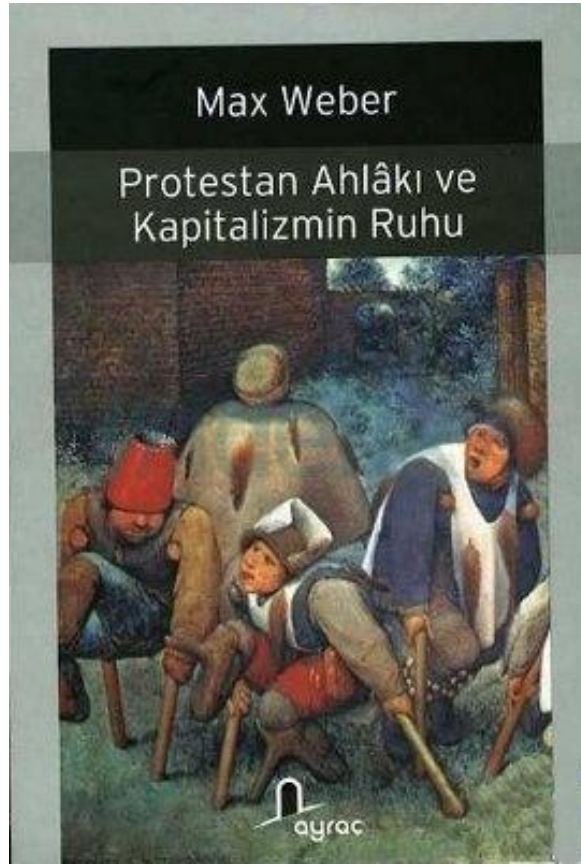
Modern Toplumların Çalışma Etiği İhtiyacı

- “Çalışma etiğinin yerleştirilmesi” için kullanılan yöntemlerden birisi, “dini metinlere” müracaat etmektir.
- Ancak Avrupa’da Katolik dini metinler çoğunlukla, acı çekmenin ve zevklerden vazgeçilmesi anlamında anlamlı araçlardır.
- Oysa çalışma etiği için ayrıca “dakiklik” ve “disiplin”in değer kazanması önemlidir.

Modern Toplumların Çalışma Etiği İhtiyacı

- “Birikim”, “disiplin” ve “dakiklik” konusunda dinsel referanslar bu nedenle çok kullanılır.
- Sombart için bu “Yahudi Etiği” idi.
- Başka yorumlar, Katolikliğin asıl gelişme sağlayıcı faktör olarak ele alınması gereğini ileri sürer.
- Ancak en çok bilinen yorum, “Protestan Ahlakı Tezi” dir.

Kapitalizmin Ruhu

- Weber için kapitalizmin gelişiminde, asketik – Protestanlığın katkısına odaklanır.
- Bu bakış açısı, bir ölçüde materyal ve kültürel koşullar arasındaki tek yanlılığın bir eleştirisidir.

Kapitalizmin Ruhu

- Weber'e göre kapitalizmi ortaya çıkardığı düşünölen altyapı faktörleri (piyasa, işbölümü, para ekonomisi, büyük ticaret hacimleri) Hindistan ve Çin'de de mevcuttu. Ancak bu faktörlerden rasyonel bir piyasa düzeni yaratan Batı Avrupa oldu.

Kapitalizmin Ruhu

- Bunun temel sebebi söz konusu örneklerde uzmanlaşmış, rasyonel uğraşların ortaya çıkamamasıdır.
- Bu örneklerin hiç birisinde fırsatların piyasa için kullanıldığı ve piyasa beklentisine dönük barışçıl kâr arzusu görülmez.
- Kapitalizm alt yapı faktörlerinden çok, özgür emek, rasyonel üretim organizasyonu, işyerlerinin evden ayrılması ve rasyonel hesaplamaya dayanır.

Kapitalizmin Ruhu

- Ayrıca kapitalizmin Protestan coğrafyada daha hızlı gelişmesinin bir sebebi olmalıydı

Kapitalizmin Ruhu

- Weber'e göre bu, Protestanlığın asketik temeline bağılıydı.
- Protestanlık, Katoliklikten farklı biçimde insanları Tanrı'nın şefkatine sığınan, kaderleri Tanrı tarafından belirlenmiş kullar olarak görmez.
- Aksine insanlar, doğuştan günahkardır ve dünyaya çile çekmeye gönderilmişlerdir.

Kapitalizmin Ruhu

- Bu çilenin sonunda Tanrı'nın şefkati ve cennet garantisi değildir.
- Hangi kulların şefkate mazhar oldukları asla bilinemez.
- Ancak dünyada “inayet (salvation)” fikrine bağlı uygun davranışlar göstermesi, şefkate mazhar olmanın bir göstergesi olabilir.

Kapitalizmin Ruhu

- Bu gösterge, dünyada çekilen çilenin artması ve bunun sonucunda Tanrı'nın inayetinin göstergesi olarak zenginliğin artmasıdır.
- Protestanlar arasındaki Tanrı'nın inayetine kavuşma yarışı hem dünyevi birikimi hem de çalışma etiğinin yerleşmesine ve kabul görmesini sağlamıştır.
- Aynı zamanda bireysel eğilimlerin artmasına neden olmuştur.

Kapitalizmin Ruhu

- Bu davranış kalıbı giderek dünyevi faaliyetlerin, öte dünya için zenginliğin maksimize edilmesini sağlamıştır.
- Rasyonel hesaplar, daha iyi bir dindar olmanın göstergesi haline gelir.
- Protestanlık ve kapitalizm arasındaki bu ilişki “zorunlu olmayan bir bağlantı”dır ve kapitalist gelişmenin tek yönlü ilişkileri ile açıklanmasına alternatif bir bakış açısını yansıtır.

Modern Çalışma Etiği

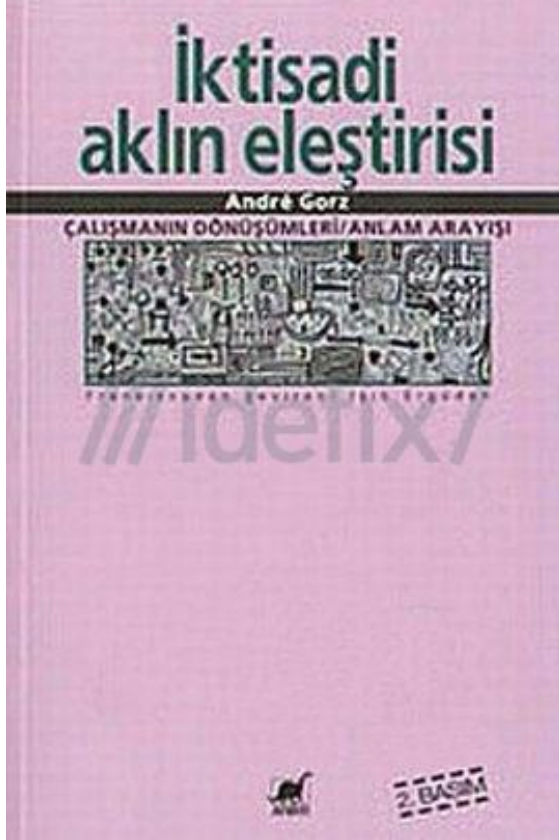
- Protestanlığın bu etkisiyle disiplin, dakiklik ve biriktirme değeri kazanan değeri olarak yerleşir.
- Ancak dünyevi değeri bu kadar yaklaşmak, birkaç kuşak sonra “uhrevi öğelerin” ayıklandığı tamamen seküler bir sistem yaratır.
- Sonuçta, hazlardan arındırılmış, bedensel istekler denetim altına alınmış ve uzak vadeli hedeflere odaklanmış yeni ve üretken bir birey protipi ortaya çıkar.

Modern alışma Etiği

- Bu biçim sadece Protestanlık değil, diğer dinler tarafından da takip edilir.
- Sadece kapitalizm değil, farklı toplumsal fikirler tarafından da benimsenir.

Modern Çalışma Etiği

- Hristiyan yerine Komünist
- Tene tapınma yerine küçük burjuva bireyciliği
- Kutsal amaçlar yerine, tarihin anlamı konulduğunda
- Stalincilik, Maoculuk ve Castroculuk elde edilebilir.

Post-Endüstriyel Çalışma ve Püritanizmin Sonu

- Kapitalist üretimin, önemli hacimlere ulaşması ve sermaye birikimindeki olağan üstü artışlar, çalışma disiplini ile kurulan sıkı bağların gevşemesine yol açmıştır.
- Giderek çalışmak kadar tüketebilmek, kendini farklılaştırmak ve öngörülebilir olmaktan çıkmak gibi özellikleri barındıran, “yeni-egosantrik” tipler ortaya çıkmıştır.

Post-Endüstriyel Çalışma ve Püritanizmin Sonu

- Bu yeni prototip, iş dünyası başarısı yanında, bireysel haz ve tutkuları bir arada yaşayan, içsel disiplinden çok bireysel güç gösterisine meraklı olmayı içerir.
- D.Bell bu grubu “gündüz püritan gece playboy” olarak tanımlar.

Post-Endüstriyel Çalışma ve Püritanizmin Sonu

- Özellikle 1960'lardan itibaren ekonomik büyüklüklerin sabit düzeylere ulaşması, bunun karşısında yerleşik hayat düzenleri ve rutinleşme, “kitle üretimi”, “içsel disiplin” ve “üretim” gibi değerlerin yerine “harcamak”, “eğlenmek”, “özgür olmak” gibi unsurları yerleştirmiştir.
- Dini veya seküler rasyonel yargılara dayalı ahlaki standartlar aşınmaktadır.
- Üretim toplumu değil, “boş zaman toplumu”

Hedonist Çalışma Kültürü

- Endüstriyel çalışmanın yerleşmesi ve üretim mitinin üzerinde konsensüs bulunan bir değer olarak paylaşılması için “çalışma kültürü” önemli bir işleve sahiptir.
- Kitle üretim sistemleri, “rasyonel” ve “uzun vadeli” tüketiciyi destekleyen bir toplumsal yayılıma sahiptir.
- Ancak yeni üretim sistemleri için önemli olan farklılıktır.
- Yeni stratejiler, temelde farklılık yaratmaya odaklanır.

Tüketimcilik

- En değerli pazar stratejisi, tüketicileri yönlendirebilen stratejilerdir.
- Sürekli olarak ihtiyaçlar yaratılır ve kitlelerin bu ihtiyaçları giderdiğinde, aslında kişisel eksikliklerini giderdiklerine ilişkin bir yargı yaratılır.
- Gelişen teknolojiler ve medya araçları bu yargının genel bir endişe olarak paylaşılmasına imkan tanır.

Boş Zaman Toplumu

- Yeni üretim sistemleri, işgücünün üretici değil refakatçi haline getirir.
- Tüm dünyada çalışma süreleri sürekli olarak azalmaktadır.
- Ayrıca yeni teknolojiler sayesinde hane ile işyeri arasındaki ayırım bulanıklaşır. Bu imkanlar ayrıca boş zamanların organize edildiği bir toplum biçimi ortaya çıkar.

Çalışmanın Yeni Anlamı

- Çalışma artık toplumsal büyük hedeflerin ve uzun vadeli planların bir ögesi değil, kendini gerçekleştirmenin bir aracı olarak değerlendirilir.
- Toplumsallık duygusunun yerini “bireysel hedefler” almıştır.
- Bunun sonucunda, modern çalışma düzenindeki “çok çalışıp az tüketme” eğilimleri; yerini “çokça tüketme ve bireysel hazları ön plana çıkarma” almıştır.

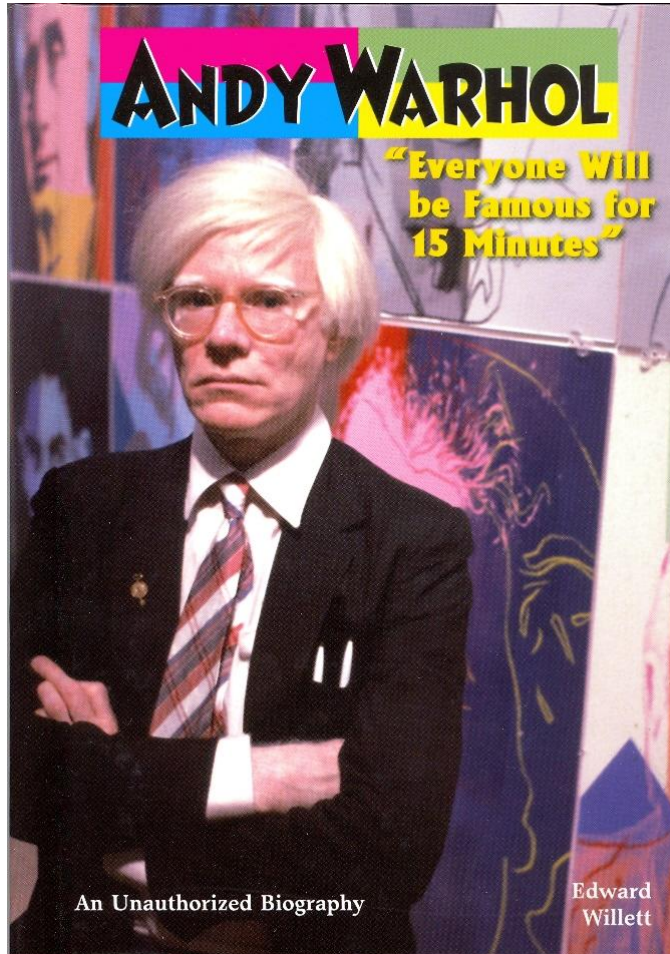
Çalışmanın Yeni Anlamı

- Firmalara, deneyim ve standartlaşma yerine; sürekli yeniden başlamak, aykırılık ve geçmişle olan tüm bağların koparılması önerilmektedir.
- Yenilik fikri, tüm üretim faaliyetinde “yıkıcı” bir faktör olarak düzenlenir.
- Bu ortama uygun çalışanların, “uyum sağlayıcı”, “değişken” ve “yaratıcı” olması gerektiğine inanılır.
- Bireysel anlamda, rasyonel hesapların yerini, hisler alır.
- Normlar, kurallar ve ahlaki bağlar birer engel olarak tanımlanır.

Narsizm?

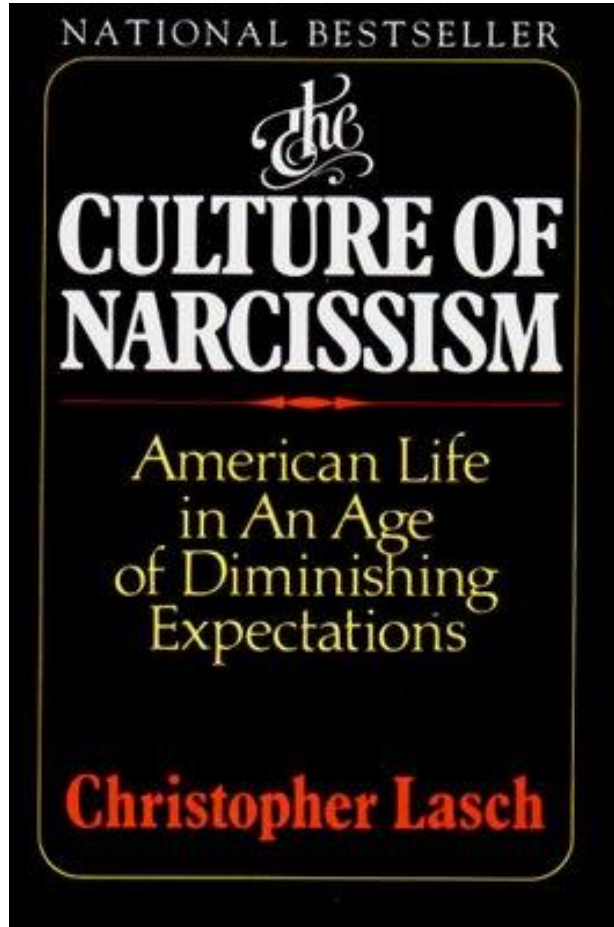
- Çalışma kültüründe dönüşüm, üretim toplumundan tüketim toplumuna geçişle anlaşılabilir.
- Günümüzde kitleler, Foridst sistemin “yedek üretici ordusu değil”, “sürekli tüketiciler” olarak görülür.
- Toplumsal varlığın sebebi üretmek değil, tüketmektir.
- Tüketim, modern anlamda çalışmanın aksine anlaktır ve hazza dayanır.
- Sosyal onay tüketmekten geçer. Böylelikle statü sürekli olarak tüketilen nesnelere ile yer değiştirebilen bir nitelik kazanır.

Narsizm?

- Medyadaki hızlı gelişme, tüketimi gündelik hayatın merkezi haline getirir.
- Sürekli ve uzun vadeli hedefler yoktur. "An"lar vardır ve insanların "an"a odaklanmaları istenir.

Narsizm?

- Christopher Lasch'e göre anlık heyecanların değer kazanması ile sosyal psikolojik açıdan "bencil kişilik" arasında paralellikler mevcuttur.
- Bu bakımdan püritanizme dayalı çalışma kültürünün, narsizme dayalı tüketme kültürüne yerini bıraktığını düşünür.

Narsizm?

- Tüketime aşırı odaklanmak, Narsizmin;
  1. Benmerkezcilik
  2. Toplumsal ilgiler yerine bireysel ilgilere yoğunlaşmak gibi özelliklerinin yaygınlaşmasına neden olur.
- Yeni kültür insanlara “kendisinin özel” olduğunu; herşeyi kendisinin belirleyebileceğini ve bireysel haz ve değerlerin yüceltilmesi gerektiğini söyler.
- Bireysel özellikler, dış görünüş ve kişisel tutkular değer kazanır.

Narsizm?

- Christopher Lasch, bu durumun narsizm belirtileri olduğunu ve çağdaş toplumların “narsizm kültürü” tarafından şekillendirildiğini iddia eder.
- Bu kültür, tüketimci eğilimlerin yaygınlaşmasına neden olurken; bireysel rekabeti her şeyin önüne geçirir.
- Toplumsal ilişkiler değer kaybeder ve “kendini kutsama” gündelik hayatta yerleşik bir kalıp haline dönüşür.

Narsistik Kültürün zellikleri

- Tarihsel zaman duygusunun gerilemesi
- Terapi duygusu
- Toplumsal ilgilerden kopma, bireysel ilgilere odaklanma
- Kişisel tutarsızlık ve itiraf kültürü
- Özel hayatın aşırı vurgulanması

Narsistik Çalışma Kültürü

- Kolektif kurallara uyum sağlamak değil; bireysel kural koyma tutkusu
- Anti-sosyal kişilik
- Nezaket yerine gösteriş ve bunun sahicilik olduğunu düşünme
- Hemen mutlu olma isteği
- Gençlik takıntısı
- Sadakatten uzaklık
- Mutlak doğruların aşınması, “her şey doğrudur”.

Narsistik Çalışma Kültürü

- Suçluluk duygusundan sıyrılma
- Toplumsal ilişkiler kurmak yerine, herkesi rakip olarak görme
- Duygusal boşluklar
- Anti- bürokratik tutum
- Serbest zamanın aşırı vurgulanması
- Çalışmadan büyük kazançlar elde edebilme saplantısı
- Duygularını ön plana çıkarma
- Düşük verimlilik, kesintili çalışma ve duygusal uğraşların sürekliliğinin yerine geçmesi